

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

Károli Gáspár Református Egyetem

Állam- és Jogtudományi Kar

SZAKDOLGOZAT

A jogos védelmi helyzet megítélése az élet elleni cselekményeknél a
bírói gyakorlatban, jogi szabályozásának alakulása

Készítette: dr. Kiss Andrea

Bűnügyi Szakjogász képzés

Konzulens: dr. Kovács Lajos

Budapest, 2016

Tartalom

Bevezetés

I. fejezet - A jogos védelem mint jogintézmény jelentősége

II. fejezet - Rövid történelmi áttekintés a jogos védelem szabályozását érintően

III. fejezet - A normaszöveg változása az 1978. évi IV. törvény hatályba lépésétől napjainkig

IV. - Jogesetek a szabályozás tükrében

V. Összegzés

Bevezetés

A joggyakorlatban amennyiben egy jogintézmény alkalmazása körében eltérő jogalkalmazói döntések születnek, úgy az jogbizonytalansághoz vezethet, illetőleg kifejezetten erre irányuló szándék nélkül is jogszerűtlen magatartás megvalósulását eredményezheti. Azt gondolnánk, hogy egy olyan jogintézmény, mely a történelmi kezdetektől fogva mindig az érdeklődés középpontjában állt, a XX-XXI. századra már kiforrott, egységes jogalkalmazói gyakorlattal bír.

Ennek ellenére a jogos védelem jogintézményének szűken, csak az említett két század joggyakorlatát, jogalkalmazását megvizsgálva mégis azt látni, hogy az igen régmúlta visszanyúló jogi szabályozás ellenére, még az ezredforduló után sem volt egységes a bírósági gyakorlat a körben, hogy az egyén meddig mehet el személye, javai, akár a közérdek megóvása érdekében anélkül, hogy az szankcionálásra kerüljön. Mindez olyan élethelyzeteket teremtett, melynek eredményeképpen jogszerűen cselekvő személy büntetőjogi felelőssége került - akár időlegesen is - megállapításra.

Éppen a fentiekben hivatkozottak támasztják alá, hogy látszólagos egyszerűsége ellenére mennyire összetett, felelősség teli elemzést, értékelést igényel a jogos védelmi helyzet körében a döntéshozatal. Annál is inkább, hisz a fenti jogtárgyak megóvása érdekében történő mind szélesebb jogszerű fellépés iránti társadalmi igény még a 2009. év augusztusában hatályba lépett, megengedőbb büntető anyagi jogi szabályozás után is tovább erősödött, mely azt eredményezte, hogy 2013 júliusától a jogos védelem már addig ismert szabályozásába új elemként az ún. szituációs jogos védelem került beépítésre. A jogos védelem intézményének jogtörténeti előzményeit számtalan színvonalas mű elemezte már, akárcsak elhatárolását a végszükségtől mint ugyancsak büntethetőségi akadályt képező jogintézménytől.

Jelen dolgozatban szükségesnek tartottam a hazai jogirodalom felhasználásával egy rövid történelmi áttekintést nyújtani.

Azonban a dolgozat célja eseti döntés, anonimizált határozatok, egyedi bírósági határozatok alapján annak szemléltetése, hogy a jogos védelem egyes kérdéseit illetően már egységesnek tekinthető joggyakorlat kialakulásáig milyen rögzös út vezetett, illetőleg mennyire összetett értékelő, elemző tevékenységet igényel minden eset kapcsán annak eldöntése, hogy az egyén cselekvősege valóban a jogintézmény védelme körében bírálható-e el.

Összegzőképpen pár gondolat erejéig rá kívánok mutatni, hogy az ún. szituációs jogos védelem szabályozása ellenére - mely adott élethelyzetekben védelem által biztosítja az egyén által tanúsított magatartás büntetlenségét - miért nem mellőzhető továbbra sem valamennyi hivatásrend részéről a gondos elemző, értékelő tevékenység.

I. fejezet

A jogos védelem mint jogintézmény jelentősége

A jogos védelem - mint jogellenességet kizáró ok - rendszertanilag a büntetőjog általános részében került szabályozásra, a büntethetőséget kizáró okok között. Kiemelt jelentősége abban áll, hogy amennyiben az egyén cselekvősege a jogos védelem törvényi kritériumainak megfelel, úgy magatartása - akár a támadó életének kioltása esetén is - nem lesz büntetendő. A jogintézményre vonatkozó szabályozás helyes alkalmazása esetén már büntetőeljárás sem indulhat vele szemben.

Éppen a jogintézmény fontosságát, a szabályozása iránti igényt jelzi, hogy 1789-ben a francia Alkotmányozó Nemzetgyűlés által kiadott, az emberek egyéni és közösségi jogait meghatározó Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozata IV. pontjában deklarálásra is

került, miszerint: „A szabadság annyit jelent, hogy mindent szabad, ami másnak nem árt...Az ember és a polgár jogainak biztosítása karhatalom fenntartását teszi szükségessé.”¹

Azonban annak ellenére, hogy a jogellenes cselekményekkel szembeni fellépésre az állami szervek jogosultak, az állam - ahogy erre a hatályos büntető törvénykönyv indokolása is utal - a rendvédelmi szervein keresztül képtelen valamennyi jogsérelem bekövetkezésének elhárítására.²

Ezt a Kúria elnöke, Kónya István az alábbiak szerint fogalmazta meg: „tudomásul kell venni, hogy a hatóságok nincsenek ott minden pillanatban, és az állampolgárnak szüksége lehet arra, hogy hatékonyan tudjon védekezni, amikor kiszolgáltatott helyzetbe kerül, mert a jogtalan támadó van előnyben. Ezeket az élethelyzeteket modellezte a törvény”³- utalva a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. C. törvényre. A jogos védelem jogintézményének szabályozása útján tehát a Büntető Törvénykönyvről szóló hatályos 2012. évi C. törvény az állampolgárok ezen jogát biztosítja.

A jogszerűen védekező ezért valójában nemcsak a saját, hanem a társadalom érdekében is cselekszik.⁴

Ugyancsak kiemelt jelentőségét mutatja, hogy Magyarország Alaptörvénye V. cikkében is deklarálásra került, az alábbiak szerint: „Mindenkinek joga van törvényben meghatározottak szerint a személye, illetve a tulajdona ellen intézett vagy az ezeket közvetlenül fenyegető jogtalan támadás elhárításához.”⁵ Ennek kereteit - figyelemmel arra is, hogy az Alaptörvény II. cikkében megfogalmazott alapvető jogot, azaz élethez való jogot is sértheti a

1 Az Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozata 1789. Mika Sándor fordításában IV. és XII. fejezet <http://mek.oszk.hu/00000/00056/html/228.htm> letöltve 2016.09.14.

2 A 2012. évi C. törvényhez fűzött miniszteri indokolás /Jogtár/

3 http://www.jokortv.hu/hirek/jogos_onvedelem_ezt_tehetjuk_ha_betorok_rontanak_rank

Kónya István által adott riport az M1 hírcsatornának 2016.09.14. letöltés

4 A 2012. évi C. törvényhez fűzött miniszteri indokolás /Jogtár/

5 Magyarország Alaptörvénye V. Cikk

védekező magatartása -, oly módon kell meghatározni, hogy a szabályozás alapján ne lehessen kétséges, hogy mely magatartás milyen következményt von maga után.

II.

Rövid történelmi áttekintés a jogos védelem szabályozását érintően

Az ősközösségi társadalomban rendszerszinten még nem alakult ki a bűncselekmények és a büntetések szabályozása. Azaz még nem ismerték fel, hogy a bűncselekmények az egyéni sérelmeken túl a közösség rendjét is támadják, így a közösség érdeke, hogy annak megsértői ellen fel kell lépni, azaz annak bekövetkezésének megelőzésére, elhárítására és megakadályozására törekedni kell. Az állam és a jog kialakulását megelőzően a közösség nem védte meg a tagjait mások veszélyeztetésétől. Vagyis mindenkinek magának kellett saját védelméről gondoskodnia, illetőleg az elszenvedett sérelmét megtorolnia (magánbosszú). A nemzetségi, törzsi kötelékek megszilárdulása jelentős fordulatot eredményezett az egyes tagjainak védelmében is. A sértettnek, hozzátartozóinak és nemzetségének kizárólagos jogosultsága - egyben kötelessége volt -, hogy az elkövetőn, illetve annak nemzetségén önkényesen bosszút álljon, ami a magánbosszú helyett fokozatosan a kegyetlen és szinte állandósulttá váló közösségi jellegű vérbosszút eredményezte. Ez akár a támadó fél megölésével is járhatott, mely büntetlenül maradt.⁶

Az állami közhatalom a törzsi viszálykodások felszámolása céljából magához vonta a sértett megtorlási jogát. Kezdetben a sértett akaratától tette függővé az üldözést. Az elkövetőnek és közösségének bizonyos szolgáltatásokat kellett a sértettnek vagy

⁶ DR. TÓTH TIHAMÉR A VIKTIMOLÓGIA ISMERETELMÉLETE 2003. 16.o.
<http://mek.oszk.hu/> letöltés időpontja 2016.10.10.

törzsének teljesíteni, s ezáltal lehetővé vált a bosszú anyagi javakkal való megváltása. A megváltás, a kártalanítás kötelezővé vált, amit a sértett, illetve legközelebbi hozzátartozói kötelesek voltak elfogadni. Az állam és a jog létrejöttével, a büntető igazságszolgáltatás fokozatos szerveződésével csökkent a sértett szerepének jelentősége.⁷

A római jog a jogos önhatalmon belül az „önvédelem” jogintézményeként szabályozta a sértettet ért jogtalan, közvetlen és másként el nem hárítható támadás rögtöni visszaverésére szolgáló magatartást (pl. a tanyát elfoglalni akaró éjjeli támadónak a tanyatulajdonos által való visszaverése). Az önhatalom törvényi úton való visszaszorítása közvetve először a XII. táblás törvényben jelentkezett.⁸

Szükséges eleme volt az önvédelem megállapíthatóságának a támadás jogtalan, közvetlen és másként el nem hárítható volta, azzal, hogy azonnali elhárítási (visszaverés) kötelezettség terhelte a megtámadottat. A római jog tehát elismert olyan élethelyzeteket, mikor az adott cselekmény formailag jogellenes volt, azonban a materiális jogellenesség a jog által konstruált okok alapján mégis hiányzott. Így az elkövető felelősségre vonása elmaradt még akkor is, ha megölt valakit, vagy más súlyos sérelmet okozott. Erre Julius Paulus - a 2. század végének és a 3. század elejének híres jogásza - alábbi példája is szolgál, miszerint: Erőszakot mindenkinek joga van erőszakkal visszaverni, akkor, ha a védekezésnek más módja nem kínálkozik (*vim enim vi defendere omnes leges omniaque iura permittunt*).⁹

A XII. Táblás Törvény az éjjel tetten ért tolvaj megölését megengedte, ha tettenérő ennek kiabálással tanúbizonyságát adta. Más napszakban erre csak akkor volt lehetőség, ha a tolvaj

⁷ DR. TÓTH TIHAMÉR A VIKTIMOLÓGIA ISMERETELMÉLETE 2003. uo. <http://mek.oszk.hu/letöltés> időpontja 2016.10.10.

⁸ Brósz Róbert-Pólay Elemér: A római Jog 1991. 100.o. Tankönyvkiadó Budapest

⁹ OROSZ P. GÁBOR Jogos védelem és végszükség, mint a jogellenesség kizáró okai a római jogban és napjainkban. <http://jesz.ajk.elte.hu> -letöltés 2016.10.10.

fegyverrel rendelkezett.¹⁰ Erre vonatkozó rendelkezést, utalást az Ószövetség, Solon törvényei és a XII. táblás törvények is tartalmaztak.¹¹ A római jog alapvetően esetjogként fejlődött praktikus gondolkodásmódjuknak megfelelően, a római jogászok tehát nem szívesen alkottak elvont elméleteket.¹²

A Iustinianus császár nevéhez fűződő kodifikáció során részletesen körülírásra kerültek a védelemben részesíthető jogtárgyak, így élet, szemérem, vagyon, stb.¹³

A kontinentális jogfejlődésre hatással volt a kánonjog, a germán hódítással együtt járó germán szokásjog elterjedése pedig a római jog folyamatos visszaszorulását eredményezte. Így a Középkor hajnalán a korábbiakhoz képest is felértékelődött az emberi élet. Az egyházjog humanista szemléletéből fakadóan nem is ismerte el az emberi élet kioltását vagyoni érdek védelme okán. Jelentősége abban állt, hogy a jogfejlődés során első ízben jelent meg a jogtárgyak értékrendjének megfelelő arányosság megkövetelése.¹⁴

Nem lehetőség, hanem kötelezettség volt a megtámadott érdekének védelmezése a jogos védelem körében. Azonban hátránya volt, miszerint az ún. fegyveregyenlőség elve túl szigorú volt, hisz a megtámadott csak a támadóval azonos eszközzel, támadással azonos módon verhetette vissza a támadást, melynek eredményeképpen ellehetetlenülhetett a támadással szembeni védekezés.¹⁵

Belovics Ervin ezt úgy fogalmazta meg, miszerint „Valójában tehát a kánonjog tette az önvédelmet jogos védelemmé.”¹⁶

Magyarországon Szent István király Dekrétomai második könyvének 33. fejezet 1.§-a rendelkezik a jogos védelemről az

10 OROSZ P. GÁBOR Jogos védelem és végszükség, mint a jogellenesség kizáró okai a római jogban és napjainkban. <http://jesz.ajk.elte.hu> -letöltés 2016.10.10.

11 Székely János: Jogos védelem doktori értekezés 7.o. (1971) MTA Budapest

12 Pólay Elemér: A római jogászok gondolkodásmódja 207.o. (1988) Tankönyvkiadó

13 Székely János: Jogos védelem doktori értekezés 12.o.(1971) MTA Budapest

14 Székely János: Jogos védelem doktori értekezés (1971) uo.

15 Ujvári Ákos: A jogos védelem elvi és gyakorlati megítélései (doktori értekezés)16.o.2008 <https://jak.ppke.hu/uploads/articles/12332/file/Ujvári%20Ákos%20PhD.pdf> utalva Székely János: A jogos védelem (doktori értekezés, 1971.) 14. oldal 2016. 09.14. letöltés

16 Belovics Ervin - értekezés pdf 58.o. <http://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/belovics-ervin/belovics-ervin-vedes-ertekezes>. Letöltés 2016.10.10.

alábbiak szerint: „Mert ha valaki az ispánok közül ezen köztanácskozás határozata után oly nyakas engedetlen leend, hogy mást a házánál keres halálra és dulja annak javait, és a ház urát otthon találván, vele viaskodik vagy megöli őt, bűnhődjék a kivont kardról való törvény szerint.”, míg 2.§-a szerint „De ha azon ispán esik el ott a bajban, feküdjék megtorlatlanul.”¹⁷

Később a Tripartitum (Hármaskönyv) is szabályozta (1517), külön bontva az élet, valamint a vagyon/örökség ellen intézet támadást. Az élet elleni támadásnál megkövetelték, hogy a védekezés a támadáshoz képest azonnal történjen meg.

Egész pontosan: „1. § A mi tehát a test és személy ótalmát illeti, a védelemnek nyomban és mielőtt a sértés teljes befejezéséhez jut, vagy ugyanazon tusa és czivódás folytán a bűnös tettnek még első hevében kell történnie és véghez mennie, mielőtt tudniillik a megtámadó, vagy az, ki az első ütést mérte, a hely színéről eltávozott, mert ha azután történnék, nem védelemnek, hanem (a mint előbb említettem) boszúállásnak neveznök azt.”

Az 5.§-a szerint: „Minden védekezésnek a vétlen önvédelem mérsékletével kell történnie. Hogy pedig a védelem vétlenül történt, ezt akkor mondjuk, a mikor valaki magát vagyonának és személyének veszélyeztetése nélkül másképp meg nem védheti, hanemha azt, a ki őt megtámadja, vagy megöli vagy megsebesíti.”¹⁸

Az adott társadalomra jellemző jogtudatot a szokásjog hűen mutatja, hisz az a társadalmi szokások által kimunkált gyakorlat eredménye.¹⁹

Az 1791/1792. javaslat csak utal a jogos védelemre mint jogintézményre, jogos védelmet szükségvédelemként szabályozza, melyről enyhébb eszközök nemlétében lehet csak szó. Azonban

17 Szent István király Dekrétomai második könyv 33. fejezet

<http://mek.oszk.hu/01300/01396/html/01.htm> letöltés 2016.10.10.

18 Werbőczy István hármaskönyve 22. CZIM 1.és 5.§ letöltés http://www.staff.u-szeged.hu/~capitul/analecta/trip_hung.htm 2016.10.10.

19 Ujvári Ákos: A jogos védelem elvi és gyakorlati megítélései (doktori értekezés) 8.o. 2008 letöltés korábban nevezett helyről, időben

annak feltételeit nem tartalmazza, a védelmi tevékenységen túlterjeszkedő ölési cselekmény szabályozása történt csak meg.

Az 1825-1827. évi javaslatban sem kerültek a jogos védelem lényegi elemei kodifikálásra, hanem a korábban már kialakult szokásjogi tételek alapján jártak el ténylegesen.²⁰

Az 1843-44. évi javaslat azonban szakított a kialakított gyakorlattal, a védelemben részesíthető tárgyak - élet, személyiség, otthon, vagyon) felsorolásra kerültek mint a „vétlen önvédelem” által védett jogtárgyak. Rögzítésre került, hogy a támadásnak tettegesnek kell lennie. A személy védelmét illetően nem kötötte arányossághoz, csak a vagyon védelme esetén. Csak akkor felelt meg a jogszabályi feltételeknek a támadást elhárító védelmi tevékenysége, ha a közhatóság segítségére nem volt lehetőség, és a veszély elhárítására alkalmas enyhébb eszköz nem állt rendelkezésre.²¹

A Csemegi kódex (1978. évi V. tc.) a jogos védelmet a beszámítást kizáró okok között helyezte el. Megfogalmazása szerint: „jogos védelem az: mely akár a megtámadottnak, akár másnak, személye vagy vagyona ellen intézett, - vagy azt fenyegető jogtalan, és közvetlen megtámadásnak elhárítására szükséges. A jogos védelem határainak félelemből, ijedtségből, vagy megzavarodásból származott tulhágása nem büntetettik.”²²

Ezen megfogalmazás már szinte teljesen egyezik a ma hatályos szabályozás egy formájával, és a jelenleg hatályos szabályozással egyezően a kódex nem rendelte büntetni, ha az elhárító a jogos védelem határait ijedtségből, félelemből vagy megzavarodásból lépte túl.

Az 1950. évi II. törvény (Btá.) rendelkezései léptek a

20 Ujvári Ákos: A jogos védelem elvi és gyakorlati megítélései (doktori értekezés) uo. 2008 letöltés korábban nevezett helyről, időben

21 Ujvári Ákos: A jogos védelem elvi és gyakorlati megítélései (doktori értekezés) uo. 2008 letöltés korábban nevezett helyről, időben

22 1878. évi V. tc. 79.§ <http://1000ev.hu/index.php?a=3¶m=5799> letöltés 2016.09.14.

Csemegi Kódex Általános részének helyébe, érintve ezzel a jogos védelem mint büntethetőséget kizáró ok szabályozását. A 15.§ (1) bekezdése szerint a jogtalan támadást vagy a jogtalan és közvetlen támadásra utaló fenyegetést - akár a köz ellen, akár egyesek személye vagy javai ellen irányul - a megtámadott vagy bárki más elháríthatja. Az elhárításhoz szükséges cselekmény - jogos védelem - nem büntethető. (2) Nem büntethető a cselekmény akkor sem ha az elkövető a védelem szükséges mértékét ijedtségből vagy menthető felindulásból lépi túl. Ezzel elsőként jelenik meg a köz érdekének nevesített védelme.²³

Azonban történelmi tény, miszerint az 1950-es években ténylegesen a hatalmon lévő állampárt felső vezetésének utasításai határozták meg a törvényben meghatározott jogok gyakorolhatóságát.²⁴

További kodifikációs törekvések eredményeképpen jött létre az 1961. évi V. tv. az új átfogó büntető kódex a Magyar Népköztársaság Büntetőtörvénykönyvéről szóló 1961. évi V. törvény - szemben a Btá.-val -, a büntetőjogi legalitás érvényesülésének biztosítására törekedett.²⁵

Az új büntető törvénykönyv előkészítése 1974 őszén indult meg. Az előkészítés egyik alapvető módszere a jogalkalmazói, elsősorban bírói gyakorlat tanulmányozása és elemzése volt.²⁶ A jogos védelem jogintézményét illetően az utóbb hivatkozott két törvény új fogalom meghatározást nem eredményezett.

III.

23 Ujvári Ákos: A jogos védelem elvi és gyakorlati megítélései (doktori értekezés) 9.o. 2008 letöltés korábban nevezett helyről, időben

24 Ujvári Ákos: A jogos védelem elvi és gyakorlati megítélései uo. (doktori értekezés) 2008 letöltés uo.

25 Dr. Györgyi Kálmán: Az új Büntető Törvénykönyv kodifikációjának története - Szakcikk

<http://ujbtk.hu/dr-gyorgyi-kalman-az-uj-bunteto-torvenykonyv-kodifikaciojanak-tortenete/> letöltés 2016.10.10.

26 Uo.

A normaszöveg változása az 1978. évi IV. törvény hatályba lépésétől napjainkig

Az 1978. évi IV. törvény (régi Btk.) 29.§-a az 1979. július 01. napjával történő hatályba lépésekor az alábbiak szerint szabályozta a jogos védelmi helyzetben cselekvő magatartását:

„29. § (1) Nem büntethető, akinek a cselekménye a saját, illetőleg a mások személye, javai vagy közérdek ellen intézett, illetőleg ezeket közvetlenül fenyegető jogtalan támadás elhárításához szükséges.

(2) Nem büntethető az sem, aki az elhárítás szükséges mértékét azért lépi túl, mert azt ijedtségből vagy menthető felindulásból képtelen felismerni.

(3) A büntetés korlátlanul enyhíthető, ha az ijedtség vagy a menthető felindulás az elkövetőt korlátozza az elhárítás szükséges mértékének felismerésében.”²⁷

A Legfelsőbb Bíróság a 2009. augusztus 09. napján hatályba lépett törvénymódosítást megelőzően, a 15. számú irányelvnek III. fejezetében adott útmutatást a jogos védelem jogintézményének alkalmazására vonatkozóan, az alábbiak szerint: Jogtalan támadás esetén a megtámadott főszabályként nem volt köteles meneküléssel kitérni a támadás elől.

Azonban egyes esetekben büntetőjogilag közömbös elhárítási mód választásának a kötelezettsége terhelte a hozzátartozót, így: a felmenője, testvére vagy házastársa részéről az ellene intézett, illetőleg fenyegető támadás esetén.²⁸

Ugyancsak ez volt az elvárás a várandós nő, súlyosabb fokban kóros elmeállapotban, szemmel láthatóan tudatzavarban levő személyek jogtalan támadása esetén is, függetlenül attól, hogy a tudatzavart állapotot mi válthatta ki.

A jogos védelem szükségessége megítélésének szempontjai

²⁷ 1978. évi IV. tv. Jogtár <http://uj.jogtar.hu> letöltés 2016.09.14.

²⁸ Legfelsőbb Bíróság 15. számú irányelve

(támadó/védekező személynél lévő eszközök vizsgálata, konkrét veszélyhelyzet felmérése, támadó/védekező adottságai, a támadók/védekezők számaránya, fizikai erőfölénye és ebből fakadóan védekezési lehetőségek értékelése) mellett az arányosság külön vizsgálendő volt. Azaz az elhárító magatartás nem idézhetett elő aránytalanul nagyobb sérelmet, mint amelyet a jogtalan támadás okozott volna.

Kivétel volt ez alól az élet ellen irányuló támadás, ugyanis ebben az esetben - a védett jogtárgy egyenértékűsége folytán - az arányosság vizsgálata már ezen irányelv alapján is szükségtelen volt.

Azonban testi épség ellen irányuló támadás esetén az elhárító magatartásnak arányban kellett állnia a támadással. Azt, hogy a jogtalan támadás az elkövetőben milyen hatást váltott ki, azaz az ijedtség vagy menthető felindulás kizárta, avagy korlátozta csak a védekezés szükséges mértékének a felismerésére vonatkozó képességében, az irányelv útmutatása alapján is mindig a megtámadott nézőpontjából kellett vizsgálni. Azaz, hogy mennyiben volt elvárható a megtámadotttól a támadás-elhárításhoz szükséges mód és mérték helyes megválasztása. Ugyanis ahogy az irányelv arra rámutatott, az akaratilag vagy értékelő képességét kizáró vagy korlátozó tudatzavar azt eredményezhette, hogy a megtámadott a tényleges vagy közvetlenül fenyegető támadást az elhárítás időpontjában a valóságosnál súlyosabbnak ítélte meg, illetőleg azt súlyosabban viszonzta.²⁹

Azonban egyre inkább erősödött azon társadalmi elvárás, miszerint a megtámadott részére szélesebb körű védekezési teret biztosítson oly módon, hogy a jogtalan támadás elhárításának kockázatát - a korábbi szabályozással szemben - a támadónak kelljen viselnie.

Ezen igényt a XIX. századi, híres jogtudós, Ludwig Andreas Feuerbach is megfogalmazta: „Ha a közhatalom nem nyújt oltalmat

²⁹ Legfelsőbb Bíróság 15. számú irányelve

a megtámadott számára, akkor az államra átruházott erőszak alkalmazási joga az állampolgár oldalán a maga teljességében újraéled.”³⁰

Fenti társadalmi elvárás eredményeként a 2009. évi LXXX. törvény 4.§-a alapján, a 2009. augusztus 09. napjával életbe lépő törvénymódosítás eredményeképpen az 1978. évi IV. tv. 29.§ (2)-(3) bekezdése az alábbi szabályozással újult meg:

„29.§ (2) Nem büntethető az sem, aki az elhárítás szükséges mértékét ijedtségből vagy menthető felindulásból túllépi. Ugyanezen törvény 29.§ (3) bekezdése alapján a megtámadott nem köteles kitérni a jogtalan támadás elől.”³¹

Mindez azt is eredményezte, hogy a korábbi, bírói gyakorlat által kimunkáltakkal szemben már törvény szabályozta, miszerint a megtámadott nem volt már köteles kitérni a jogtalan támadás elől, még a Legfelsőbb Bíróság 15. számú irányelvében fent hivatkozott esetekben sem. Illetőleg az új szabályozás alapján - a korábbi korlátlan enyhítés helyett - már büntetlen maradt annak a magatartása, aki az elhárítás szükséges mértékét ijedtségből vagy menthető felindulásból lépte túl.

Ezzel egyidejűleg az ún. megelőző jogos védelem intézménye a 2009. évi LXXX. tv. 5.§-a által vált a törvényi szabályozás részévé, az alábbiak szerint: „29/A. § Nem büntethető, aki a saját, illetőleg a mások személye vagy javai elleni jogtalan támadás megelőzéséhez szükséges védelmi eszközt alkalmaz, ha az az élet kioltására nem alkalmas, és annak folytán a jogtalan támadó szenved sérelmet, továbbá ha a védekező a sérelem elkerülése érdekében mindent megtett, ami tőle az adott helyzetben elvárható volt.”³²

A törvény szövegezéséből is adódóan az új jogintézmény a jövőbeni, ki nem számítható támadás elhárítása érdekében lett alkalmazható,

30 Degré Lajos: A jogos védelem az anyagi büntetőjogban 409.o. (1910) Bp.

31 1978. évi IV. tv. Jogtár <http://uj.jogtar.hu> letöltés 2016.09.14.

32 1978. évi IV. tv. Jogtár <http://uj.jogtar.hu> letöltés 2016.09.14.

és a 29.§ (1) bekezdésében foglaltakhoz képest szűkebb jogtárgyvédelmet biztosított, hisz a közérdek védelmét itt már nem nevesítette.³³

A jogos védelemre vonatkozó általános szabályok irányadók egyúttal a megelőző jogos védelemre is azzal, hogy a jogtalan támadással nem elhárító cselekmény áll szemben, hanem megelőző jogos védelmi eszköz alkalmazása. A büntetendőséget három együttesen megvalósuló feltétel zárja ki. A megelőző védelmi eszköz alkalmazása nem lehet alkalmas az élet kioltására, a jogtalan támadó szenvedjen sérelmet és a védelmi eszközt alkalmazó az adott helyzetben minden tőle elvárhatót tegyen meg a sérelem elkerülése érdekében.³⁴

Fentiekből tehát már érzékelhető volt azon határozott társadalmi elvárás, miszerint a jogalkató a már 2009. augusztus 9. napjától hatályos büntető jogi szabályozáshoz képest is tágabb körben biztosítson lehetőséget a megtámadottnak a támadás elhárítására.

A jogintézmény újraszabályozása végül a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényben (továbbiakban: Btk.) történt meg, mely 2013. július 01. napjával lépett életbe.

Az új büntető kódex a korábbi szabályozáshoz képest igen széles körben tágította a jogos védelem körét, vélelmeket felállítva, az alábbiak szerint: A jogtalan támadást úgy kell tekinteni, mintha az a védekező életének kioltására is irányult volna, ha azt személy ellen éjjel, fegyveresen, felfegyverkezve vagy csoportosan követik el, továbbá a (2) bekezdés b) pont alapján ha a lakásba: éjjel, fegyveresen, felfegyverkezve vagy csoportosan történő jogtalan behatolás, vagy a lakáshoz tartozó bekerített helyre fegyveresen történő jogtalan behatolással.³⁵

³³ Nagykommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. év IV. törvényhez

³⁴ Nagykommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. év IV. törvényhez

³⁵ 2012. évi C. törvény 22.§ (2) bekezdés Jogtár <http://uj.jogtar.hu> letöltés 2016.09.14.

Majd a jogszabályváltozáshoz igazodóan a Kúria 4/2013. számú Jogegységi határozatában foglaltak léptek a Legfelsőbb Bíróság 15. számú irányelvének III. fejezete helyébe, a megváltozott jogi helyzethez aktualizálva a jogos védelemre vonatkozó szabályozás magyarázatát.

A Kúria jogegységi határozatában a jogtalan támadással szembeni védekezés alkotmányos alapjogként történő deklarálását, mint különösen védett értéket értéket emelte ki, ezzel olyan felhatalmazást adva az ország polgárainak, amely a jogtalansággal szembeni ellenállást többé nem kivételes lehetőségnek, hanem mindenkit megillető természetes alapjognak ismeri el. E jogalkotási megoldásnak következménye tehát az erőszakos bűncselekmények elleni hatékonyabb fellépés biztosításának céljából a jogos védelem minden eddigénél szélesebb körben megengedő kodifikálása. E körben a vélelemmel biztosított szituációkra vonatkoztatva a jogalkotó az erőszakos bűncselekmények elleni hatékonyabb fellépés biztosítására a jogos védelmi helyzetet kiszélesítette, és a támadás irányultságára, idejére, módjára, körülményeire tekintettel törvényi vélelmet állított fel arra, miszerint a jogszabályban taxative felsorolt feltételek mellett, a támadást a védekező élete ellen irányultnak is kell tekinteni.³⁶

A szabályozáskor a jogalkotó a jogellenes cselekmények sértettjeinek helyzetét helyezte előtérbe, és vette figyelembe azt, hogy a jogtalanul megtámadottak a támadóhoz képest többszörös hátrányban vannak, hisz a támadó az, aki eldönti a támadás célját, helyét, idejét, módját. Ezzel szemben a megtámadottat mindez felkészületlenül éri, így az esetek többségében kiszolgáltatott helyzetben van, melyből eredően ellenszegülésének sikere is kétséges, sőt adott esetben szerencsés kimenetele sokszor csupán a véletlenek múlik.

Különösen igaz ez azokban az esetekben, amikor a jogtalan támadás

36 Kúria 4/2013. Büntető jogegységi határozata

éjjel, felfegyverkezve, fegyveresen vagy létszámfölényben levő támadók által történik. A személy elleni jogsértő magatartásokkal szembeni védekezés törvény általi korlátlanága is ebből a megfontolásból lett deklarálva, olyan elkövetési mód vagy napszak mellett, ahol a jogtalan támadás elhárítása, az annak érdekében kifejezhető aktív ellenszegülés eleve esélytelenebb, kockázatosabb. A jogtalan támadást - arra való tekintet nélkül, hogy az ténylegesen milyen sérelem okozására irányult - úgy kell tekinteni, hogy az a megtámadott élete ellen is irányult, tehát védekezése során a támadó életét elhárító cselekményével kiolthatja. Ezek bármelyikének megvalósulása megalapozza a védekezés teljes szabadságát, amely azt jelenti, hogy ha a támadás jogtalansága megállapítható, úgy az elhárítás szükséges, a túllépés fogalmilag kizárt, ezért nem is vizsgálható.³⁷

A jogalkotó ezáltal a védett jogtárgyak egyenértékűségét hozta be, és azt bírói gyakorlat által kimunkált elvet emelte törvényi rangra, mely szerint az élet ellen irányuló támadás elhárításakor a védekezés - eredményre tekintet nélkül - korlátlan. A Kúria egyúttal arra is rámutatott, miszerint a korábbi szabályozásnak megfelelően továbbra is vizsgálni kell a szükségesség kritériumát, azaz csak jogtalan támadás esetén lehet jogos védelmi helyzetre hivatkozni, azaz a jogtalan támadás rendszerinti erőszakossága és az elhárítás kényszerűsége ezekben az esetekben is előfeltétele a védekezés jogoszerűségének. Az e törvényi feltételek mellett megvalósuló - mindig aktív magatartással elkövetett - jogtalan támadások esetén a támadó konkrét szándékának további vizsgálata szükségtelen. Szükséges a cselekmény, ha a védekezőnek a jogtalan támadás elhárításához enyhébb védekezési mód nem állt rendelkezésére, mint amelyet alkalmazott. Ha volt más - enyhébb - mód az elhárításra, de annak megválasztásában a támadás okozta ijedség vagy menthető felindulás a védekezőt meggátolta, akkor a

cselekmény büntetendő, de a védekező a korábbi szabályozással egyezően nem büntethető a túllépés miatt.³⁸

A Kúria továbbá rámutatott, miszerint a Legfelsőbb Bíróság 15. Irányelv III. részének 4. pontjában az arányossággal kapcsolatban kifejtettek a továbbiakban nem alkalmazhatók, nem kell vizsgálni, hogy az elhárító magatartás nem idézett-e elő aránytalanul nagyobb sérelmet, mint amelyet a jogtalan támadás okozott volna. Hisz ennek az elvárásnak törvényi alapja korábban is hiányzott, a hatályos szabályozás pedig tudatosan mellőzte az arányosság fogalmának megjelenítését.

Azonban a támadó és védekező cselekményének lehetséges eredményét egymáshoz viszonyítottan továbbra is vizsgálni kell, és amennyiben a megtámadott az elhárítás szükséges mértékét ijedtségből vagy menthető felindulásból lépi túl, úgy az a büntethetőséget is kizárja.³⁹

A jogegységi határozat arra is kitért, miszerint a korábbi szabályozással egyezően, jelen szabályozás alapján is, a jogos védelem korlátait jelenti, miszerint „verbális cselekményekkel szemben nem vehető igénybe, megtorlásként nem alkalmazható, kölcsönös kihívás elfogadása mindkét fél számára a jogtalanság állapotát hozza létre, támadás kiprovokálása megfosztja a védekezőt az elhárítás jogszerűségétől, javak elleni, közvetlen erőszakkal nem járó cselekmény elhárítása a támadó életének kioltását általában nem eredményezheti.”⁴⁰

Az ún. megelőző jogos védelem intézményének alkalmazása körében a teljesség igényével a Kúria továbbá rá kívánt mutatni, hogy ha a védelmi eszköz használata „a testi épség sérelménél súlyosabb (élet kioltásával járó) következménnyel jár, úgy a védekező emberölés miatt lesz felelősségre vonható, s őt a 21. § szerinti jogos védelem

³⁸ Uo.

³⁹ Kúria 4/2013. Büntető jogegységi határozata

⁴⁰ Uo.

nem fogja megilletni.”⁴¹

A normaszöveg, illetőleg annak változása(i) áttekintését követően, az alábbiakban egyes jogeseteken keresztül azt kívánom bemutatni, hogy a jogos védelmi helyzet megítélése még a jogalkalmazásban jártas szakemberek számára is komoly értékelő, elemző munkával járó feladat volt már akkor is, mikor még a 2009. augusztus 09. napjától hatályos ún. megelőző jogos védelem intézménye, illetőleg a 2013. július 01. napjától hatályos ún. szituációs jogos védelem intézménye nem is volt ismert. Illetőleg, hogy a szabályozás változása miképpen hatott ki egy adott magatartás jogi értékelésére.

Érdekesség meglátásom szerint, hogy a 2009. évi augusztus 09. napjától hatályos-, illetőleg a 2013. július 01. napjától hatályos normaváltozás okaként felhívott jogpolitikai indokokat a Legfelsőbb Bíróság már 1996. évben is megfogalmazta, ehhez képest közel másfél évtizednek kellett eltelnie ahhoz, hogy mindez realizálódjon.

IV.

Jogesetek a szabályozás tükrében

Az alábbi jogesethez fűzött indokolás alapján látható, hogy az ítélkezési gyakorlat már az 1990-es évek második felében a korábbinál szélesebb körben fogadta el a jogos védelmi cselekmény szükségességét, és szűkebb körben helyezkedett a túllépés megállapítására.

Ennek indokaként már az akkor az életviszonyok alakulását hozták fel, így az egyre nagyobb számban előforduló személy- és javak elleni jogtalan támadást, egyedülálló vagy idős emberrel saját

41 Uo.

lakásában szembeni támadást.

Tartalmilag ugyanezen kriminálpolitikai indokok vezettek a 2012. évi C. törvényben szabályozásra kerülő jogos védelem jogintézményének még a 2009. augusztus 09. napjától hatályos büntető törvényben ismertekhez képest is új elemekkel bővülő szabályozásához.

IV.1.

„1995. május 18-án délután három óra körül a sértett és két barátja, valamint a vádlott barátja, K. T., az utóbbi útmutatása és kalauzolása mellett a gépkocsival a vádlott lakásához mentek. A vádlott otthon találták. K. T. az erkélyajtón bezörgetett, a többiek félrevonultak, így a vádlott kinézve csak barátját látta meg, ezért a szokásokhoz híven, gyanútlanul kidobta részére a kulcsot. Ennek segítségével a sértett és az említett három személy bejutottak a házba, majd mikor a vádlott a kopogásra félmeztelenül ajtót nyitott, a sértett és barátai benyomták az ajtót, és behatoltak a lakásba, míg K. T. pedig a bejárati ajtó előtt maradt. Először a sértett két barátja, majd a sértett ment be a lakásba, akik közül a vádlott egyiküket nem is ismerte. A behatolók nem közölték jövetelük célját, a vádlott pedig a váratlan eseménytől nagyon megijedt. Beszaladt a szobába, és az ágy mellett elhelyezett, töltött forgópisztolyt felkapva, felszólította a szobába bejövő számára két ismeretlen személyt, hogy távozzanak. Ugyanakkor egy figyelmeztető lövést adott le a mennyezetbe, felfelé tartva a pisztolyt. Ekkor ezen két személy az erkélyajtó felé húzódtak, a vádlott pedig, mivel azok a háta mögé kerültek, az előszoba felé fordult, illetve lépett, ahol viszont a sértett állt. A sértett ekkor a tőle kb. 0,5-1 méter távolságban elhelyezkedő vádlott felé fordult egész testével, kezében tartva egy rádiótelefont. A vádlott ettől a

mozdulatától megijedt, mellmagasságba emelte a pisztolyt, és a vele szemben álló, feléje forduló sértettet mellbe lőtte aki a lövés után a földre zuhant, majd a lövés eredményeképpen percekben belül elhalálozott.”⁴²

Az elbírálásakor (1996) hatályos szabályozás alapján még vizsgálni kellett, hogy a fentiek szerinti tényállás esetén a megtámadott által választott védekezési mód eredményezheti-e büntethetőséget korlátozó okként a büntetés mértékének korlátlan enyhítését (1978. évi IV. tv. 29.§ (3) bekezdés), avagy büntethetőséget kizáró okként a büntetőjogi felelősség elmaradásával járhat (29.§ (2) bekezdés).

Az első fokon eljáró megyei bíróság döntése szerint csak az akkor hatályos Btk. 29.§ (3) bekezdésében foglalt büntethetőséget korlátozó ok volt megállapítható. Ezzel szemben a felülbírálat során eljáró bíróság rámutatott, miszerint szorongatott helyzetében a vádlott minden más védekezési lehetőség kizártsága folytán pánikhelyzetből adódó, élettanilag tudatszűkült állapotban cselekedett. Ezáltal képtelen volt arra, hogy a védekezés szükséges mértékét megválassza, lehetetlen volt számára annak a reális felmérése, hogy az elhárítás esetleg más módon is elérhető, azaz a Btk. 29.§ (2) bekezdése alapján felmentése volt indokolt.⁴³

A jogeset alapján tehát jól érzékelhető volt a gyakorlatot átható változás, tartalmilag a sértettre hárítva annak kockázatát, hogy saját és társai magatartása a megtámadottból milyen mértékű elhárító magatartást vált ki.

A ma hatályos törvényi szabályozás (2012. évi C. tv. 22.§ (2) bekezdés b) ba) és bd) pont) normaszövege alapján a túllépés vizsgálata szükségtelen. Ugyanis a lakásba éjjel, csoportosan bemenők cselekvősége a védekező életének kioltására is irányuló magatartásként értékelendő. Ezek bármelyikének megvalósulása -

42 Legfelsőbb Bíróság Bf. IV.629/1996. számú határozata BH 1997. 322.

43 Legfelsőbb Bíróság Bf. IV. 629/1996. számú határozata BH 1997.322.

ahogy erre a 4/2013. Büntető jogegységi határozat a normaszöveg értelmezése során rámutatott - , megalapozza a védekezés teljes szabadságát, azaz csak a támadás jogtalanságát kell vizsgálni. Ha a támadás jogtalan, az elhárítás szükséges, úgy annak túllépése fogalmilag kizárt, nem is vizsgálható. A védekező tehát a jogtalan támadó életét védekezése során ki is olthatja.

IV.2.

A következő jogeset alapján a fentiekben már kifejtett, gyakorlatot átható változás ugyancsak jól érzékelhető, egyúttal a jogi szabályozás változása is nyomon követhető. Ugyanis a jogos védelemre vonatkozó eltérő szabályok voltak hatályban a cselekmény elbírálásakor (2010) és a cselekmény elkövetési idején (2005).

Sz.J. sértett és K.J. vádlott gyermekkoruk óta ismerték egymást, egy idő után haragos viszonyban álltak A vádlott testvére, K.M. és Sz. J. sértett azonban baráti viszonyt ápoltak. 2005. június 13. napján a délelőtti órákban a vádlott és testvére felesége között vita alakult ki egy vitás kérdést illetően. K.M. erről tudomást szerzett, és Sz.J. sértettel elhatározták, hogy a történetek tisztázása érdekében megkeresik a vádlottat.

Gépjárműjükkel való haladás során 19 óra 45 perc körül időben fel is találták őt egy telefonfülkében, K.J. vádlott éppen hívást bonyolított. Sz.J. sértett azonnal kiugrott a járműből, kirángatta a K.J. vádlottat a telefonfülkéből, testszerte bántalmazta, majd odataszigálta őt a járművükhöz. Végül az állampolgári bejelentésre a helyszínre érkező járőr felszólítására a helyszínt mindannyian elhagyták. K.J. vádlott a sértett bántalmazása eredményeképpen fogainak, illetve hídjának kitörése miatt vérző nyálkahártya sérülést szenvedett el. K.J. vádlott otthonába távozott-, míg Sz.J. sértett és

a vádlott testvére, K.M. egy kocsmában alkoholt fogyasztottak, majd onnan 21 óra körüli időben más-más irányba távoztak. Sz.J. sértett járművével ekkor K.J. vádlott ingatlanához hajtott, majd a lakattal zárt kapun bemászva bement a vádlott udvarára. K.J. vádlott láncra kötött kutya ugatására kijött az udvarra, így észlelte a sértett magatartását. Sz.J. sértett ekkoriban 165 cm magas 70 kg súlyú szikár, erős férfi-, míg K.J. vádlott 170 cm magas és 110 kg testsúlyú, lábfej amputáció miatt mozgásában kissé korlátozott ember volt. Sz.J. sértett K.J. vádlottat meglátva felé indult, miközben becsmérelte őt és megöléssel fenyegette. K.J. vádlott ekkor magához vette a garázs bejáratánál lévő, 48 cm nyél- és 14 cm fejhosszúságú baltát, és azt a kezében tartva a sértett felé ment, kiabálva neki, hogy jobban jár ha elmegy. A sértett ennek ellenére tovább közeledett felé, és továbbra is megöléssel fenyegette. Majd pusztá kézzel támadt a vádlottra, azonban ütése nem talált célba. K.J. vádlott ezt követően a feje fölé emelt baltával több ízben - részben nagy, részben közepes-nagy erővel - a sértett fejére csapott, aki ennek következtében vérző sérüléseket szenvedve a földre került és azonnal cselekvőképtelenné vált. Sértett az őt ért bántalmazás során három rendbeli sérülést szenvedett el, a koponya bal oldali falcsontjának lyuktorését, a jobb oldali járomív törését és az állkapocscsont jobb oldalának és középső részének szilánkos, darabos törését. Sz.J. sértett halála agyzúzódás és koponyaúri vérömleny miatt következett be.⁴⁴

A bíróság K.J. vádlott cselekvőségét illetően megállapította, miszerint ijedtségből, menthető felindulásból lépte túl a jogtalan támadás elhárításához szükséges mértéket azzal, hogy a rá pusztá kézzel támadó sértett támadásának megakadályozására élet kioltására alkalmas eszközt használt⁴⁵, ezért látta alkalmazhatónak a

44 Pest Megyei Bíróság 16.B.48/2007/56. számú ítélete

45 Uo.

Btk. 29.§ (2) bekezdésében foglaltakat.

A jogeset abból a szempontból bír érdekességgel, hogy a vádlottra puszta kézzel támadó sértett baltával történő bántalmazása, azzal közvetlen okozati összefüggésben életének kioltása, az eset összes körülményét, az események teljes láncolatát értékelve a vádlott büntetőjogi felelősségének kizárását eredményezhették.

IV.3.

Az alább bemutatott jogeset azt példázza, mennyire eltérően értékelte két bírói fórum is a támadóval szemben egyébként valóban jogos védelmi helyzetben fellépő védekező személy vonatkozásában a jogos védelem határát, annak ellenére, hogy cselekvősege folytán vértlen személy vesztette életét.

„....III.r. vádlott egy fenyegetés-sorozat után, de annak részeként megbízást adott VI.r. vádlottnak S1 megverésére. VI.r. vádlott aérésnek olyan módon tett eleget, hogy 2003. július 9-én 12 óra 15 perc körüli időben ő, valamint V.r. vádlott és két - az eljárás során ismeretlenül maradt - személy társaságában megjelentek S1-nek, a piacon lévő telephelyén, ahol a raktárhelyiségek és az irodák voltak. V.r. vádlott egy, az eljárás során ismeretlenül maradt személlyel belépett az alkalmazotti irodába, és miután ismeretlen társa felborította az asztalt, az V.r. vádlott ököllel elkezdte ütlegelni S1 fejét, melynek eredményeképpen S1 a bántalmazás következtében mindkét arcreszen kiterjedt lágyrész-zúzódást, valamint az orrcsont törését szenvedte el. S1 a bántalmazása során segítségért kiáltott, amit a vezetői irodában tartózkodó I.r. vádlott meghallott.

Kinézett a raktárhelyiségbe, ahol meglátta VI.r. vádlottat és társát, így azt is észlelte, hogy egyiküknél fegyvernek látszó tárgy van. Elővette a korábban az asztalfiókban rejtett pisztolyt, kibiztosította,

majd a vezető iroda ajtajához érve egy figyelmeztető lövést adott le abban a reményben, hogy a támadók felhagynak a bántalmazással. Ezt követően először VI.r. vádlott vádlott társának az irányába lőtt, akinél fegyvert látott, majd az alkalmazotti iroda felé lépett, ekkor az ott levő ismeretlen személy egy széket dobott felé, és az illető is kiszaladt a raktárból. I.r. vádlott ezután a testvérét bántalmazó V. rendű vádlottra adott le lövéseket az alkalmazotti iroda irányába. Célja mindezzel az volt, hogy megakadályozza a támadókat a bántalmazás folytatásában, avagy az esetleges fegyverhasználatban. I.r. vádlott összesen hét lövést adott le, amelyeknek a sorrendje nem állapítható meg. Ebből a hét lövésből három V.r. vádlottat, egy VI.r. vádlottat és egy S1-et találta el, míg két lövés iránya nem állapítható meg, de ezek nem személyt értek, és így sérülést sem okoztak. I.r. vádlott egyik lövése véletlenül eltalálta S1 is, aki a sérülés következtében a kórházba szállítást követően meghalt.⁴⁶

Azt mindkét eljáró bírói fórum egyezően állapította meg, miszerint I.r. vádlottra vonatkozóan - S1 személyét ért sérülés kivételével - az elkövetéskor és elbíráláskor is hatályos 1978. évi IV. tv. 29. § (2) bekezdése szerinti jogos védelmi helyzet volt megállapítható a támadókkal szemben, és felmentése volt indokolt. A megyei bíróság ítéletében rámutatott, miszerint I.r. vádlottnál már a cselekményt megelőző időszakban félelemérzet alakult ki, ez fokozódott akkor, amikor a vele szemben mind létszámban, mind testi erőben jelentős fölénnyben levő támadók váratlanul rátámadtak S1-re. Így I.r. vádlott a pánikhelyzetből adódó, élettanilag tudatszűkült állapotban cselekedett, képtelen volt arra, hogy a védekezés szükséges mértékét megválassza, lehetetlen volt számára annak a reális felismerése, hogy a támadás elhárítása esetleg más módon is elérhető. I.r. vádlott valóban jogos védelmi helyzetben cselekedett, és őt az ijedtsége, menthető felindulása

megakadályozta abban, hogy az elhárítás szükséges mértékét felismerje.⁴⁷

Azonban a jogtalan támadókkal szemben jogos védelmi helyzetben cselekvő I.r. vádlott S1-et érintő cselekvőségét a két bírói fórum eltérően értékelte.

A megyei bíróság álláspontja szerint ugyanis I.r. vádlott S1-el szemben nem volt jogos védelmi helyzetben, így az egyébként gondatlan magatartása során a túllépés nem vehető figyelembe.⁴⁸

A felülbírálat során eljáró ítélőtábla álláspontja szerint I.r. vádlott S1-et érintő cselekvősége nem a jogos védelmen kívül esőként értékelendő, ugyanis a 29.§-ban meghatározott jogos védelem törvényi megfogalmazásából kiindulva, a törvényalkotó minden egyéb korlátozás nélkül azt a cselekményt minősíti jogos védelemnek, amely a jogtalan támadás elhárításához szükséges és nem korlátozza a fogalmat kizárólag a támadóval szemben szükséges cselekményekre. Így harmadik személy vagyoni jogainak, élet és testi épségének a védekezés során történt megsértése is a jogos védelem körébe tartozik, amennyiben ezt a szükségesség indokolja. A Btk. 29. §-a szerint a jogos védelem kizárja a cselekmény büntethetőségét, és a cselekmény fogalmába beletartozik a harmadik személynek okozott sérelem is. Így az adott ügyben a S1 sérelmére elkövetett gondatlan emberölés vétsége a jogos védelem körébe tartozik, a szükségesség indokolta és ezen belül bírálendő el, figyelemmel arra, hogy a jogos védelmi helyzetben cselekvő I.r. vádlott e körben és nem ettől elkülönülten lőtte le véletlenül S1-et.⁴⁹

Más ítélőtábla e jogkérdést illetően a fentivel ellentétes

47 Fővárosi Bíróság 6.B.649/2004/248. számú határozata <http://birosag.hu/ugyfelkapcsolati-portal/anonim-hatarozatok-tara> letöltés 2016.10.10.

48 Fővárosi Ítélőtábla 3.Bf.152/2007/25. számú határozata és Fővárosi Bíróság 6.B.649/2004/248. számú határozata <http://birosag.hu/ugyfelkapcsolati-portal/anonim-hatarozatok-tara> letöltés 2016.10.10.

49 Fővárosi Ítélőtábla 3.Bf.152/2007/25. <http://birosag.hu/ugyfelkapcsolati-portal/anonim-hatarozatok-tara> letöltés 2016.10.10.

álláspontot foglalt el, mikor határozatában kifejtette, miszerint jogos védelmi helyzet csak a támadóval szemben áll fenn, a harmadik személynek okozott sérelem esetén azt a végszükség szabályai szerint kell elbírálni. A megtámadott személy akkor jár el jogosan, ha cselekménye a támadás elhárításához szükséges.⁵⁰

Ehhez tartózan Ujvári Ákos doktori értekezésében Tokaji Gézát idézve kiemelte, miszerint jogos védelem esetében “a jogtalanság áll szemben a joggal”, addig “végszükség esetén jog áll szemben joggal.”⁵¹

Ez indokolja álláspontja szerint azt a jogalkotói döntést, mely szerint a végszükségben cselekvőnek szigorúbb arányossági követelményekhez kell igazodnia. A jogos védelmi cselekményt azzal szemben fogatosítják, aki a jogosultat támadja vagy közvetlenül veszélyeztet. A jogos védelem ellentámadás a jogtalansággal szemben, és ennek megszüntetése. A végszükségi cselekmény viszont olyan személy jogát sérti meg, aki nem tanúsított jogellenes magatartást. Végszükség tehát menekülés a jogtalanság elől, más jogos érdekének sérelme árán.⁵²

Meglátásom szerint jelen esetben, amennyiben az elkövető felelőssége arra tekintettel nem kerülhet megállapításra, mert ijedtségből, menthető felindulásból képtelen volt a védekezés szükséges mértékét megválasztani, úgy céltévesztés (aberratio ictus) folytán gondatlan emberölésben történő felelősségének megállapítása sem történhet meg. Hisz a tudatos gondatlanság megállapíthatóságához szükséges tudatállapot (magatartásának lehetséges következményeit előre látja, azonban könnyelműen bízik azok elmaradásában) fel sem merülhet, míg a hanyag gondatlanság (negligentia) megállapításához (azért nem látja előre e

50 Debreceni Ítéltőábrá Bf.I.212/2011/4. számú határozata <http://birosag.hu/ugyfelkapcsolati-portal/anonym-hatarozatok-tara> letöltés 2016.10.10.

51 Ujvári Ákos: A jogos védelem megítélésének elvi és gyakorlati kérdései 52.o. (doktori értekezés) 2008. Budapest, Pázmány Péter Tudományegyetem Állam-és Jogtudományi Kar Doktori iskola (felhasználva Tokaji Géza: A bűncselekménytan alapjai a magyar büntetőjogban (1984) című művében írtakat)

52 Uo.

következmények lehetőségét előre, mert a tőle elvárt figyelmet vagy körültekintést elmulasztja) szükséges jogszabályi feltételek sem állnak fenn, pontosan azért, mert a büntetőjogi felelősségre vonásának akadályát az képezte, miszerint ijedtség, menthető felindulás folytán képtelen volt felmérni az elhárítás szükséges mértékét.

Azonban az, hogy több bírói fórum is ezen joghelyzetet érintően eltérően vélekedik, jól példázza, hogy annak ellenére, hogy a jogos védelem szabályozása a jogintézmény megjelenése óta mindig kiemelt érdeklődésre tartott számot, még a XXI. században is megosztja nem csak az elméleti jogászokat, hanem a jogalkalmazókat is.

IV.4.

Az alábbi jogeset több nézőpontból is érdeklődésre tarthat számot. Egyrészt azért, mert a terhelt motivációjára, általa alkalmazott eszközre és az 1978. évi IV. tv. 2.§-ában foglaltakra tekintettel, az eljáró bíróságoknak - annak ellenére, hogy a cselekmény idején hatályos büntető törvény még nem ismerte el az ún. megelőző védelmi eszköz intézményét - a döntéshozataluk idején már vizsgálniuk kellett az ún. megelőző jogos védelmi helyzet kérdését. Ugyanis addigra már a jogintézmény beépítésre került a büntető törvénykönyvbe, azaz az eljáró bíróságoknak már az új jogintézmény tükrében kellett a terhelt cselekvőségét értékelni.

A másik szempont, ami miatt érdeklődésre tarthat számot a jogeset, az a terhelt cselekvőségét értékelő ítéletáblai határozat indokolásában megfogalmazottak, és annak esetleges üzenete a társadalom felé.

„A vádlott huzamosabb idő óta észlelte, hogy a háza körülkerített portájáról különböző ingóságokat, illetve veteményes kertjéből általa megtermelt különféle zöldségeket, gyümölcsöket ismeretlen személyek eltulajdonítanak. 2008. június hó 24. napján, amikor észrevette, hogy kertjéből az éjszaka folyamán ismételen elvittek mintegy 30 kilogramm uborkát, - elhatározta, hogy veteményes kertjét körbe keríti és ebbe a portán belül kialakított kerítésbe áramot vezet. Ennek megfelelően a kert hátsó részében, a kukoricával beültetett rész előtt, egy 30 méter x 23 méteres területen művelt veteményes kertjét paradicsomkarókra kötözt, szigeteletlen acéldróttal úgy kerítette körbe, hogy a telket határoló külső kerítéstől legkevesebb egy méter - legtöbb három méter távolságban váltakozva leszúrt karókra 50-70 centiméter magasságban szigeteletlen acéldrótot csavart, amely végét egy többszörösen toldott, szigetelt vezetékhez csatlakoztatta. Az így összebarkácsolt vezetékrendszert - a szigetelt vezeték végén lévő dugaszoló villa segítségével - a lakóház melletti melléképületben lévő konnektorba dugta, s így a drótkerítést 230 V és 50 Hz feszültségű áram alá helyezte. A vádlott az ily módon kiépített vezetékhalózatot ezt követően minden este 22 óra körüli időben áram alá helyezte és másnap reggel 5 óra tájban áramtalanította. Esténként lefekvés előtt rendszeresen altató gyógyszert vett be, aminek köszönhetően az éjszakai órákat mélyen átaludta. Híresztelése nyomán a faluban széles körben ismertté vált, hogy a vádlott - további lopások megakadályozása érdekében - kertjébe áramot vezetett. Elsődleges szándéka ezzel az volt, hogy a veteményes kertjét dézsmáló személyeket távol tartsa, másodlagosan, hogy a tolvajt „megfogja”. Arról a tényről, hogy a vádlott kertjét elektromos árammal védi, az egyik sértett és hozzátartozói is tudomással bírtak. Nem volt megállapítható, hogy ebben az időben a vádlott helyezte-e el az áramveszélyre

figyelmeztető táblát, s ha igen portája mely részén, illetve konkrétan milyen tartalommal. A vádlott által szabálytalanul kiépített vezetékrendszer esetében, ha bármely személy a talajon állva megérinti a 230 V és 50 Hz feszültség alatt álló szigeteletlen acéldrótot, az áramkör ezen személy testén záródik, miáltal az élő személy izomváz szerkezetére bénító hatást fejt ki. Az izmokra gyakorolt bénító hatás a mozgást szabályozó szervekre (kéz, láb, tüdő) és a szívizomzatra is kiterjedhet, miáltal a légző izmok bénulása révén fulladáshoz, szívbénuláshoz, azaz halálhoz vezethet...”⁵³

A megyei bíróság jogi indokolásának lényege szerint a terhelt a cselekménye társadalomra veszélyességét illetően tévedett, amikor végső elkeseredésében úgy vélte, hogy az éjszaka portájára eltulajdonítás végett, erőszakkal behatoló személyekkel szemben a védekezés e módja megengedett. A Btk. 27.§-ának (3) bekezdése szerint a megyei bíróság álláspontja szerint a terheltet a bekövetkezett eredmény vonatkozásában tudatos gondatlanság terhelte, amikor olyan helyzetet teremtett, amellyel mások életét közvetlen veszélynek tette ki. Tudata átfogta a tényállásszerű eredmény bekövetkezésének lehetőségét és tévesen ítélte meg az eredmény elkerülhetőségét.⁵⁴

A felülbírálat során eljáró ítélőtábla ezzel szemben kifejtette, miszerint a terhelt a megelőző védelmi rendszer működtetése kapcsán abban a téves tudatban volt, hogy az emberi élet kioltására nem alkalmas, legfeljebb bizsergető érzést okoz a vagyont jogtalanul megtámadóban, azonban ezzel távol tartja az idegen

53 Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság 12.B.700/2010/27. számú ítélete
Debreceni Ítélőtábla Bf.I.91/2011/6. számú határozata
<http://birosag.hu/ugyfelkapcsolati-portal/anonim-hatarozatok-tara> letöltés
2016.10.10.

54 Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság 12.B.700/2010/27. számú ítélete Uo.

betolakodókat a kertjéből. A terhelt hanyag gondatlansága tetten érhető abban, hogy nem számolt azzal, hogy esős, párás viszonyok között másféle áramvezetés valósul meg, nem számolt arra, hogy idősebb, esetlegesen keringési betegségben szenvedő betegek esetében az általa használt eszköz súlyos, akár halálos áramütést is okozhat. Azaz hanyag gondatlansága folytán a terhes következmények lehetőségét azért nem látta előre, mert a tőle elvárható figyelmet és körütekintést elmulasztotta (Btk. 14.§ II. fordulata).

Az ítéletábra határozatában kiemelte, miszerint a jogosan védekező olyan támadást hárít el, amelynek megakadályozására a bűnüldöző hatóságok lennének jogosultak és kötelesek, és ha ezek a szervek az említett kötelezettségüknek nem képesek eleget tenni, vagy nem tesznek eleget, a megtámadott számára biztosítani kell a védekezés jogát.

Megítélésem szerint kritikai éllel fogalmazta meg, hogy a védelmi jogosultság csorbítása nagymértékben tompítja a jogos védelem jogintézményének generál prevencionális elvét, ugyanis általános visszatartó hatással rendelkezik, vagyis hatékony eszköz annak elősegítésére, hogy az állampolgárok más személyek személye és javai ellen jogtalan támadást ne intézzenek.⁵⁵

Az ítéletábra kiemelte, miszerint a sértettek kifejezetten a jogtalanság talaján állva cselekedtek, és a terhelttel szemben első fokon alkalmazott próbaidőre felfüggesztett szabadságvesztés büntetés nem szolgálta a büntetéskiszabási célokat, illetőleg nem szolgálta továbbá a jogos védelem szabályainak megfelelő hatályosulását, amely a jogtalan személy és vagyon elleni támadás megelőzését hivatott biztosítani abban az esetben, ha a hatóság nem képes az előbbiek megakadályozására. Az ítéletábra a terhelt magatartását a büntető törvénykönyv legenyhébb

55 Debreceni Ítéletábra Bf.I.91/2011/6. számú határozata letöltés 2016.10.10.

jogkövetkezményeként ismert megrovással szankcionálta.⁵⁶

Mindezekon túlmenően az ítélőtábla ezen határozatában még a büntetőjogi kodifikáció évezredes egyetemes történetére is kitért, utalva arra, miszerint a kezdetektől fogva elismerték a jogosan védekező jogát a jogtalan támadás elhárításához, így bírósági határozatában ismertette azt történelmi tényt, miszerint a XII. táblás törvény az éjjel tetten ért tolvaj jogszerű megölését nem szankcionálta.⁵⁷

A határozat indokolása álláspontom szerint egyedi, bizonyos szempontból példaértékű. Hisz maga a jogalkalmazó volt az, aki a döntés indokolásában nyomatékosan felhívta a vagyon elleni bűncselekmény elkövetőinek figyelmét, hogy a javait megvédő személy cselekménye - még élet kioltása mellett is, bizonyos körülmények között - a büntető törvény legenyhébb szankcióját vonhatja maga után. Nem meglepő tehát, hogy a döntés a jogász szakmát megosztotta.

Fenti határozat rendhagyó indokolása egyúttal mintha előrevetítette volna a jogintézményt érintő azon jelentős változást, mely a 2013. július 01. napjával hatályba lépő 2012. évi C. törvényben került kimunkálásra, mely a jogirodalomban, köznyelvben az ún. szituációs jogos védelmi helyzet létét szabályozza.

IV.5.

Az alábbi jogeset tényállása hűen tükrözi az ún. szituációs jogos védelem intézményével a jogalkotó által védeni kívánt élethelyzet egyikét:

56 Debreceni Ítélőtábla Bf.I.91/2011/6. számú határozata
<http://birosag.hu/ugyfelkapcsolati-portal/anonim-hatarozatok-tara> letöltés
2016.10.10.

57 Uo.

H.-on 2014. január 19. napján 13.00 óra körül időben a Sértett ismeretlen módon bement a terhelt ingatlanának udvarára, majd a kulccsal be nem zárt ajtón berontott a ház előszobájába, illetve konyhájába. Sértett a konyhában tartózkodó, a sparhelt melletti széken ülő terheltet, a jobb kezében egy kést tartva megfenyegette, miszerint elvágja a nyakát, ha nem ad neki pénzt. Mindeközben a kést a terhelt nyakának irányába emelte. Terhelt aki operált lába és idős kora miatt már nehezebben mozgott - ekkor egy piszkavasat vett el a tűzhely mellől, és miközben a székből megpróbált felállni, egy felülről lefelé irányuló ütéssel, ami a Sértett kezét talál el, kiütötte abból kést - ami a nyakától már csak mintegy karnyújtásnyira volt. Ekkor Sértett újabb kést vett elő, amit bal kezében tartott. Terheltnak sikerült a székből felállnia, észlelte, hogy a Sértettnél ismét kés van, és ismét támadásba kezd. Ezért rémületében hadonászni, csapkodni kezdett a piszkavassal, ennek során többször meg is ütötte a Sértettet aki közben az ütések hatására a földre esett. Terhelt ijedtében a már földön fekvő Sértettet még további két-, három alkalommal megütötte, majd megcsúszott és ráesett a Sértetre. Terhelt felállva azonnal a szomszéd szobába ment, és onnan szomszédai útján segítséget kért, akik értesítették a mentőket. A bántalmazás következtében a Sértett olyan súlyos sérüléseket szenvedett el, hogy a szakszerű ellátás ellenére a mentőben elhalálozott. Az igazságügyi szakértői vélemény alapján az elszenvedett sérülések és a halál bekövetkezése között közvetlen oksági összefüggés volt megállapítható.⁵⁸

Az alábbiakból jól látható, hogy a hatóság az ún. szituációs jogos védelmi helyzetben megvalósított magatartás gondosabb vizsgálatára és kezelésére még a norma életbe lépését követő fél év

⁵⁸ Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Főügyészség B.143/2014/7. számú határozata, H.F. védője, Dr. Beregszászi Béla ügyvéd részéről rendelkezésre bocsátva.

elteltét követően nem volt felkészülve.

Ugyanis az idős, egyedül élő, barátságos, nem agresszív emberként ismert terhelt ellen emberölés megalapozott gyanújával még azelőtt indult büntetőeljárás, hogy valamennyi, releváns tény tisztázásra került volna: így mind az ő, mind a sértett jellemét érintve a cselekmény szempontjából jelentőséggel bíró adatokat.

E körben többek között azt is, miszerint a sértettel szemben a terhelt sérelmére, ugyanazon ingatlant érintően 2013. és 2014. évben elkövetett két lopási cselekmény miatt is folyamatban volt büntetőeljárás, melyek a sértett halála okán kerültek megszüntetésre.⁵⁹

A cselekmény idején hatályos jogi szabályozás alapján a terhelt sérelmére elkövetett cselekmény idején a sértett részéről megvalósított jogtalan támadást - tekintet nélkül arra, hogy az ténylegesen milyen sérelem okozására irányult - úgy kellett tekinteni, hogy az nem csak javai, hanem a terhelt élete ellen is irányult (még akkor is, ha a sértett általi kijelentést figyelmen kívül hagyják az ügy felderítésének elején).

Azaz a terhelt védekezése során a sértett mint támadó életét az általa tanúsított elhárító, védekező cselekményével büntetlenül kiolthatta, hisz a házába felfegyverkezve történő bemenetel megalapozta a védekezés teljes szabadságát. Azaz mivel a támadás jogtalansága megállapítható volt (már önmagában felfegyverkezve való házba bemenetel), úgy az elhárítás szükségessége megállapítható volt, a túllépés is kizárt volt.

A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Főügyészség 2016 júliusában meghozott határozatával a nyomozást a Be. 190.§ (1) d) pontja - figyelemmel a Btk. 15.§ e) pontra - alapján, jogos védelmi helyzetre tekintettel (cselekménye saját személye, javai ellen intézett

⁵⁹ A nyomozás során feltárt tényeket illetően forrás a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Főügyészség B.143/2014/7. számú határozata, H.F. védője, Dr. Beregszászi Béla ügyvéd részéről rendelkezésre bocsátva.

jogtalan támadás elhárításához volt szükséges), az eljárást megszüntette. A határozat ennek indokaként a Btk. 22.§ (1) bekezdésében, és a Btk. 22.§ (2) bekezdés ac) pontjában foglaltakat hozta fel.⁶⁰

Terhelt 2016 márciusában önkézevel vetett véget életének, a fent hivatkozott határozat tartalmát már nem ismerhette meg.

A fentiekben bemutatottak alapján nem kérdéses, hogy annak vizsgálata, hogy valaki a jogos védelem talaján állt-e elhárító tevékenysége során, a továbbiakban is igen alapos, lelkiismeretes elemző, értékelő munkát igényel.

Egyúttal megítélésem szerint mind a nyomozó hatóság, ügyészség, bíróság kiemelt felelőssége, hogy ismételten ne fordulhasson elő, hogy jogos védelmi helyzetben cselekvő személy jogerősen marasztalásra kerül.

Erre talán az egyik leginkább ismert példa eset Sz. Attila ügye, aki hat év kilenc hónapot töltött büntetés-végrehajtási intézetben, míg végül ügyében perújítás alapján felmentő határozat született, és jogerősen megállapításra került, hogy a sértettek részéről a kezdetektől egyezően hangoztatott jogtalan támadás érte, és jogos védelmi helyzetben cselekedett.⁶¹

Nem gondolom, hogy túlzás azon megállapítás, miszerint a mindezért Sz. Attila részére fizetett százmillió forintos⁶² kártérítés sem tudja a hat és kilenc hónap megpróbáltatásait elfeledtetni.

V.

Összegzés

Akaratlanul is felmerül a kérdés, hogy amennyiben egy

⁶⁰ Uo.

⁶¹ Fővárosi Ítéletábla 2.Bf.359/2011/6. számú határozata
<http://birosag.hu/ugyfelkapcsolati-portal/anonim-hatarozatok-tara> letöltés
2016.10.31.

⁶² <http://mno.hu/belfold/szazmillio-forintos-karteritest-kap-szantai-attila-1261685>

szabályozottnak tekinthető jogi környezetben akár a leggondosabb eljárás mellett megvalósulhatott akár egyetlen jogsértés is, úgy mi várható a 2013. júliusától bevezetett ún. szituációs jogos védelem intézményét illetően, mely a korábbihoz képest rendkívül tág elhárító magatartást biztosít az egyén számára, és amely igen komoly visszaélési lehetőségeket rejt magában.

Magam részéről, szakmai tapasztalatomra alapozva, egyáltalán nem vagyok biztos abban, hogy egyesek a jogintézmény által biztosított „lehetőséget” nem használják a jogalkotó által valójában védeni kívánttól eltérő érdektől vezérelve.

Éppen ezért, megítélésem szerint a törvényi vélelemként megfogalmazott szabályozás ellenére, vagy talán pont annak kijátszásának megakadályozása érdekében, még inkább szükségessé válik valamennyi hivatásrendet érintően annak alapos vizsgálata, hogy valóban a jogalkotó által védeni kívánt helyzet váltotta ki azon magatartást, mely adott esetben a lakásba éjjel belépő életének kioltását eredményezte.

Álláspontom szerint az eddigihez képest szükséges lenne a társadalom figyelmét sokkal szélesebb körben felhívni arra, hogy a későbbiekben is - a törvényi vélelem ellenére - igenis vizsgálni fogja valamennyi hivatásrend a szabályozásnak „betű szerint” megfelelő esetben is az elhárító magatartás jogszerűségét, automatikusan nem eredményez büntetlenséget a törvényi vélelemszerű magatartás.

Ezáltal talán elkerülhető, hogy egyesek pl. a házasság felbontása során a vagyoni jogi vitás kérdések peres eljárás során történő megoldása helyett, a szituációs jogos védelem intézményét kihasználva próbálják meg saját érdeküket érvényesíteni.

Hogy mennyire értett a társadalmunk a jogalkotó által ránk ruházott „hatalommal” való élésre, azzal való visszaélés helyett - majd elválnak.

Irodalomjegyzék

- 1) Brósz Róbert-Pólay Elemér: A római Jog 1991. Tankönyvkiadó Budapest
- 2) Székely János: Jogos védelem doktori értekezés 1971 MTA Budapest
- 3) Pólay Elemér: A római jogászok gondolkodásmódja 1988 Tankönyvkiadó
- 4) Degré Lajos: A jogos védelem az anyagi büntetőjogban 1910 Bp.
- 5) Ujvári Ákos: A jogos védelem elvi és gyakorlati megítélései - doktori értekezés
- 6) Székely János: A jogos védelem - doktori értekezés Magyar Jog 1971
- 7) Az Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozata 1789. Mika Sándor fordításában IV. és XII. fejezet
- 8) DR. TÓTH TIHAMÉR A VIKTIMOLÓGIA ISMERETELMÉLETE 2003.
- 9) Belovics Ervin - Értekezés pdf.
- 10) Szent István király Dekrétomai második könyv
- 11) Werbőczy István hármaskönyve
- 12) Csemegi kódex - 1878. évi V. tc.
- 13) Magyarország Alaptörvénye
- - -
- 14) Jogegységi határozatok, az 1978. és IV. és a 2012. évi C. törvényhez fűzött magyarázat, miniszteri indokolás
- 15) Legfelsőbb Bíróság 15. számú irányelve
- 16) Kúria 4/2013. Büntető jogegységi határozata
- 17) Nagykommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvényhez
- 18) A 2012. évi C. törvényhez fűzött miniszteri indokolás

Dr. Györgyi Kálmán: Az új Büntető Törvénykönyv kodifikációjának története <http://ujbtk.hu/dr-gyorgyi-kalman-az-uj-bunteto-torvenykonyv-kodifikaciojanak-tortenete/>

A Kúria Elnökével, Kónya Istvánnal készült riport M1 csatorna http://www.jokortv.hu/hirek/jogos_onvedelem_ezt_tehetjuk_ha_b_atorok_rontanak_rank

Egyedi bírósági határozatok, eseti döntés

Legfelsőbb Bíróság Bf. IV. 629/1996. számú határozata BH 1997. 322.

Pest Megyei Bíróság 16.B.48/2007/56. számú ítélete

Fővárosi Bíróság 6.B.649/2004/248. számú határozata

Fővárosi Ítéltábla 3.Bf.152/2007/25. számú határozata

Fővárosi Ítéltábla 2.Bf.359/2011/6. számú határozata

Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság 12.B.700/2010/27. számú ítélet

Debreceni Ítéltábla Bf.I.91/2011/6. számú határozata

Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Főügyészség B.143/2014/7. számú határozata